

Η *Ελένη* του Σεφέρη και η *Ελένη* του Ρίτσου

Ευθύς εξ αρχής να σημειώσουμε ότι ο Σεφέρης (1953) παραμένει πιστός στην ευριπίδεια εκδοχή του μύθου και τη συσχετίζει στα ιστορικά συμβάντα του 1953 με το ιστορικό, γεωγραφικό και μυθικό τοπίο της Κύπρου. Έτσι συνταυτίζει την αρχαία με τη σύγχρονη τραγωδία και προβάλλει τις αναλογίες τους, αξιοποιώντας τη μυθική μέθοδο. Ο παραλληλισμός της σεφερικής *Ελένης* με τα γεγονότα στην Κύπρο έχει άμεση αντιστοιχία με τον υπαινικτικό σχολιασμό του Ευριπίδη στην ιστορική πραγματικότητα του 412 π.Χ. μέσα από την *Ελένη*.

Από την πλευρά του ο Ρίτσος (1970) «αυθαιρετεί» ως προς την απόδοση του μύθου. Ανασκευάζει την εικόνα της *Ελένης* αφήνοντας μόνο τον τίτλο και κάποια στοιχεία ομορφιάς και μεγαλείου να παραπέμπουν στην *Ελένη* του μύθου. Η *Ελένη* του Ρίτσου θυμάται τα πάντα, αλλά δεν αισθάνεται την ανάγκη να δικαιολογηθεί για τα δεινά που προκάλεσε. Έτσι, η δική του πραγμάτευση αποκλίνει από τον μύθο και διαδραματίζεται μετά την τραγική πράξη. Στους 68 σεφερικούς στίχους αντιστοιχούν 500 της *Ελένης* του Ρίτσου. Ο θεατρικός σκηνικός μονόλογος της *Ελένης* του Ρίτσου και ο παθητικός βουβός ακροατής που τον ακούει απηχούν την ατμόσφαιρα της «Σονάτας του σεληνόφωτος», έργου του Ρίτσου 14 χρόνια πριν.

Και τα δύο ποιήματα, υπό το πρίσμα του κοινωνικού - ιστορικού περιβάλλοντος μέσα στα όρια του οποίου δημιουργήθηκαν, μπορούν να θεωρηθούν δημιουργίες με πολιτικό υπόβαθρο. Στον Σεφέρη, αυτό εντοπίζεται ευκολότερα. Η *Ελένη* του Ρίτσου απηχεί το κλειστοφοβικό κλίμα της δικτατορίας και τη συγκινησιακή ατμόσφαιρα του άγονου τοπίου της μετεμφυλιακής Ελλάδας. Ο Δημήτρης Κόκορης σημειώνει: «το ουσιαστικό θέμα της *Ελένης* του Ρίτσου είναι το κατεξοχήν υπαρξιακό θέμα της ποίησης: η φθορά του χρόνου που δεν κατορθώνει να εκδιώξει τον έρωτα ως μνήμη, αλλά ούτε και να αναιρέσει τον θάνατο ως προοπτική». Οι υπαρξιακές προεκτάσεις ανιχνεύονται και στον Σεφέρη, αλλά εδράζονται στη διαχρονική μοίρα του ελληνισμού ως πολιτικής οντότητας. Έτσι, εδώ έχουμε αντιστροφή των στερεοτύπων: ο κατεξοχήν πολιτικός Ρίτσος παρουσιάζεται στην *Ελένη* του υπαρξιακός με πολιτικούς υποτονισμούς, ενώ ο κατά βάση υπαρξιακός Σεφέρης δημιουργεί ένα πολιτικό ποίημα με υπαρξιακές προεκτάσεις.

Θα πρέπει να τονίσω και από τη θέση αυτή ότι το παρόν σημείωμα οφείλει πολλά, αν όχι όλα, στο βιβλίο του Δημήτρη Κόκορη, «Μια φωτιά. Η ποίηση. Σχόλια στο έργο του Γιάννη Ρίτσου», εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα 2003, με πρώτη δημοσίευση του ομότιτλου άρθρου στο περιοδικό *Ποίηση*, τεύχος 15, 2000.

Γιώργης Ε. Μανουσάκης